

تحلیل قیامت و ارتباط آن با مرگ ارادی

از دیدگاه ملاصدرا

لیلا پورا کبر^۱

عین‌الله خادمی^۲

چکیده

نظام وحدت شخصی وجود، هستی انسان عین ربط به هستی خداوند بوده، حق تعالی را متجلی در حقایق میبیند. در این مقام، فرد مظهر اسماء جمالی و جلالی حق گشته، به فعلیت تمام اسماء نائل میگردد. سالکی که قیامت کبرایش در دنیا محقق شده، همه اقسام فنا را تجربه میکند.

کلیدواژگان: قیامت، مرگ ارادی، تحول وجودی، فنا، ملاصدرا.

بیان مسئله

موضوع «قیامت» یکی از موضوعات مهمی است که عرفا و فلاسفه با تأثیرپذیری از آموزه‌های قرآنی و روایی، به آن پرداخته‌اند. فلاسفه مسلمان نیز در مبحث معاد، با طرح مباحث فلسفی، وجود قیامت را اثبات کرده‌اند و بعضی از آنها در تحلیل ابعاد آن، از عرفا تأثیر پذیرفته‌اند.

یکی از مسائل مرتبط با قیامت اینست که آیا قیامت حادثه‌یی جهان‌شناختی است یا با تحولات وجودی انسان و مسائل انسان‌شناختی نیز ارتباط دارد؟ ابعاد

مسئله محوری مقاله حاضر، تحلیل معنای قیامت و ارتباط آن با مرگ ارادی از دیدگاه ملاصدراست. قیامت پنج قسم دارد که دو قسم قیامت صغرا و کبرای انفسی، از مراتب مرگ ارادی است. قیامت در نوع انفسی آن، تحولات وجودی نفس است که در مراحل مختلف مرگ ارادی رخ میدهد؛ مرتبه ابتدایی آن موسوم به قیامت صغرای انفسی و مرتبه نهایی آن، قیامت کبرای انفسی نامیده میشود. ملاصدرا با استفاده از مبانی متافیزیکی همچون اصالت وجود، وحدت تشکیکی، تشخص وجود، حرکت وجودی، جسمانیة الحدوث و روحانیة البقاء، و اتحاد عاقل و معقول، به تحلیل اقسام قیامت میپردازد. او طی مراحل سلوک عملی را برای تحقق قیامت صغرای انفسی لازم میدانند. قیامت کبرای انفسی در نظر ملاصدرا دستیابی به مقام فناست. مقام فنا در دو نظام وحدت تشکیکی و وحدت شخصی وجود، قابل واکاوی است. در نظام وحدت تشکیکی وجود، نفس در حرکت وجودی اشتدادی با گذر از مراتب حسی، خیالی و عقلی، به مقام عنایت و پس از آن به مقام تمکین بعد از تلوین یا بقاء بعد از فنا نائل میشود. در

* تاریخ دریافت: ۹۲/۱۲/۲۵ تاریخ تأیید: ۹۸/۲/۱۶

۱. دانشجوی دکتری فلسفه و کلام اسلامی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی تهران، purakbar@rocketmail.com

۲. استاد گروه فلسفه و کلام اسلامی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی تهران (نویسنده مسئول)، e_khademi@ymail.com